

Unge brug af røgfri tobak

Nøgletal fra en spørgeskemaundersøgelse
blandt unge 15-24-årige

Unge brug af røgfri tobak

Nøgletal fra en spørgeskemaundersøgelse blandt unge 15-24-årige

© Sundhedsstyrelsen, 2020.
Publikationen kan frit refereres
med tydelig kildeangivelse.

Sundhedsstyrelsen
Islands Brygge 67
2300 København S

www.sst.dk

Elektronisk ISBN: 978-87-7014-152-9

Sprog: Dansk
Version: 2.0
Versionsdato: 25.02.2020
Format: pdf

Udgivet af Sundhedsstyrelsen,
Januar 2020

Baggrund

Danmarks Statistik har på vegne af Sundhedsstyrelsen gennemført en web-baseret spørgeskemaundersøgelse blandt unge i Danmark. Sundhedsstyrelsen har på baggrund af disse data udarbejdet dette notat.

Undersøgelsen har haft til formål at afdække unges brug af snus og/eller tyggetobak, der i nedenstående betegnes som "røgfri tobak", undtagen ved figur 3 og 4, hvor det er relevant at skelne mellem snus og tyggetobak.

Al tobak er skadelig, også røgfri tobak. Den primære forskning på området omhandler amerikansk snus, mens der er færre studier om svensk snus og tyggetobak. Sundhedsstyrelsen har ikke kendskab til, at der er evidens for nogle sundhedsmæssige forskelle mellem snus og tyggetobak. Som samlet gruppe er der evidens for, at røgfri tobak er kræftfremkaldende (1,2). Ser man kun på svensk snus viser et norsk litteraturstudie fra 2019, at der ligeledes er sundhedsmæssige risici forbundet med et brug af dette produkt. I litteraturstudiet konkluderes det, at det er sandsynligt, at brug af svensk snus øger risikoen for kræft i spiserør og bugspytkirtel, øger risikoen for højt blodtryk, at dø af hjerteanfald, at få nedsat karcellefunktion, diabetes type 2 hos mænd samt at brug af svensk snus øger risikoen for tidlig fødsel hos gravide (3). Derudover konkluderer den, at det er muligt, at svensk snus øger risikoen for kræft i mavesæk og endetarm. Snus og tyggetobak giver desuden skader i munden, bl.a. i slimhinder og tandkød. Tandlægeforeningen har i 2017 foretaget en rundspørge blandt 527 tandlæger, der viste, at en fjerdedel havde patienter med skader i mundhulen, der var relateret til snus (4).

Det er første gang, at Sundhedsstyrelsen har fået lavet en undersøgelse om unges brug af røgfri tobak, og undersøgelsen, som Danmarks Statistik har foretaget på vegne af Sundhedsstyrelsen, kan derfor ikke sige noget om udviklingen i unges forbrug over tid, heller ikke i forhold til andre undersøgelser af unges forbrug. Undersøgelsen giver derimod et her og nu billede af situationen.

Sammenfatning

Sundhedsstyrelsens undersøgelse af brugen af røgfri tobak blandt de 15-24-årige viser, at størstedelen af unge (62 pct.) aldrig har prøvet at bruge røgfri tobak, og at 6 pct. bruger røgfri tobak dagligt. Det er særligt unge mænd, der bruger røgfri tobak, da 10 pct. bruger røgfri tobak dagligt, mens 2 pct. af unge kvinder bruger det dagligt. Samlet set har 10 pct. af alle 15-24-årige et aktuelt brug af røgfri tobak enten dagligt eller lejlighedsvist. Over halvdelen af de unge, der har prøvet røgfri tobak, prøvede det første gang, da de var mellem 15 og 17 år gamle. Selvom det ikke er overraskende, at forbruget er så højt blandt de 15-24-årige, så finder Sundhedsstyrelsen disse tal bekymrende, da røgfri tobak, ligesom andre tobaksprodukter, er meget afhængighedsskabende.

Undersøgelsen, som bliver præsenteret i det følgende, viser desuden, at unge i høj grad bruger røgfri tobak med særlige kendetegn, hovedsageligt produkttypen "White" og produkter med mentol smag. Dette resultat er i overensstemmelse med tidligere undersøgelser, som har vist, at unge tiltrækkes af tobak og nikotinprodukter med smagsstoffer/aromastoffer. Samtidig viser spørgeskemaundersøgelsen også, at nogle unge oplever reklame for røgfri tobak, selvom markedsføring af tobaksprodukter er ulovligt. I dette spørgsmål, har vi ikke defineret "reklame" nærmere, og når unge svarer, at de har oplevet reklame på sociale medier og i butikker og supermarkeder, kan det derfor både handle om placering, skiltning såvel som anden form for promovring af produktet.

Det ses desuden, at røgfri tobak i høj grad er en del af unges hverdag, hvor kun 20 pct. svarer, at de ikke ser røgfri tobak i deres hverdag. Mange unge har set venner bruge det, men har også set røgfri tobak på de sociale medier. Unge, der bruger røgfri tobak, svarer desuden, at de bruger det de fleste steder, bl.a. sammen med venner, når de er alene, når de er hjemme og på arbejde, men også i skoletiden. Det peger således på et behov for, at uddannelsesinstitutioner har en opmærksomhed på røgfri tobak. Samtidig er det vigtigt, at forældre også er med til at forebygge, at unge bruger tobak, fx ved at tale med sine børn om brugen af røgfri tobak, ligesom det anbefales, at forældre og børn/unge taler om rygning og giver udtryk for deres holdning til tobak.

Nøgletal

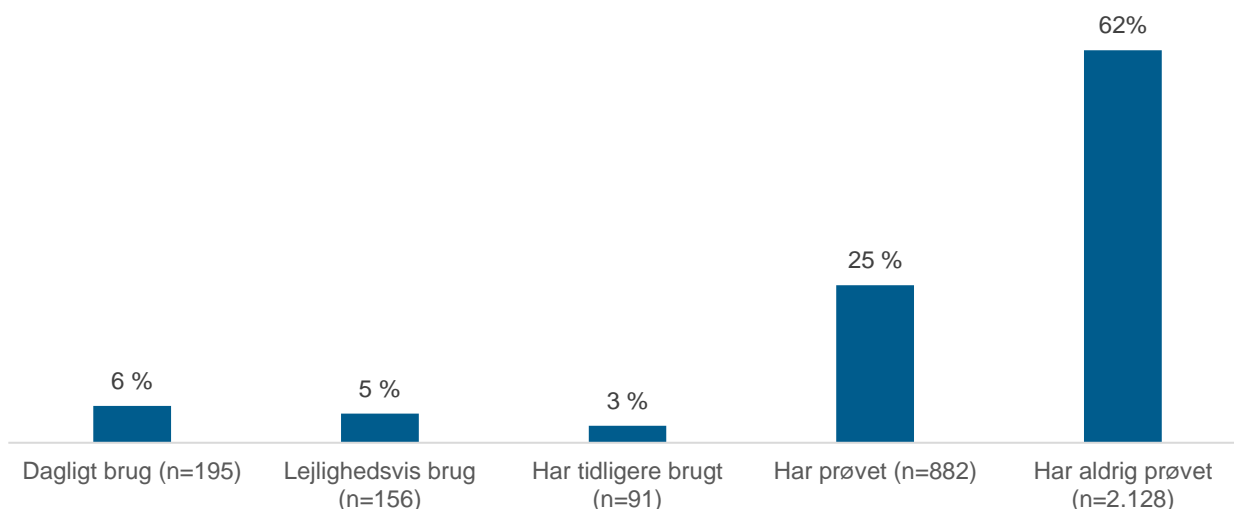
I det følgende præsenteres en række hovedresultater fra undersøgelsen. Langt de fleste resultater er vist i figurene, mens enkelte tal beskrives i teksten under figuren.

I figurene, samt i den beskrivende tekst, fremgår antallet af besvarelser (n) i den enkelte svarkategori. Disse er relevante i tolkningen af resultaterne, da et lille antal besvarelser (<50) øger risikoen for statistisk tilfældighed. Dette er kommenteret under de enkelte figurer, hvor det har været relevant.

I nogle få spørgsmål er der desuden enkelte, der har svaret "ved ikke". Disse er kun afrapporteret i spørgsmålet om, hvilket produkt, unge bruger. De øvrige steder, er de få respondenter, der har svaret "ved ikke" ikke afrapporteret i figuren, men er en del af det samlede antal besvarelser i det enkelte spørgsmål. Det fremgår af en note under figuren, når det er tilfældet.

I notatet er "lejlighedsvis brug" defineret som unge, der har svaret, at de bruger røgfri tobak mindst en gang om ugen eller sjældnere end ugentligt. Der er desuden afrundet til nærmeste hele tal i nedenstående.

Figur 1: Brug af røgfri tobak (n=3.454), procent

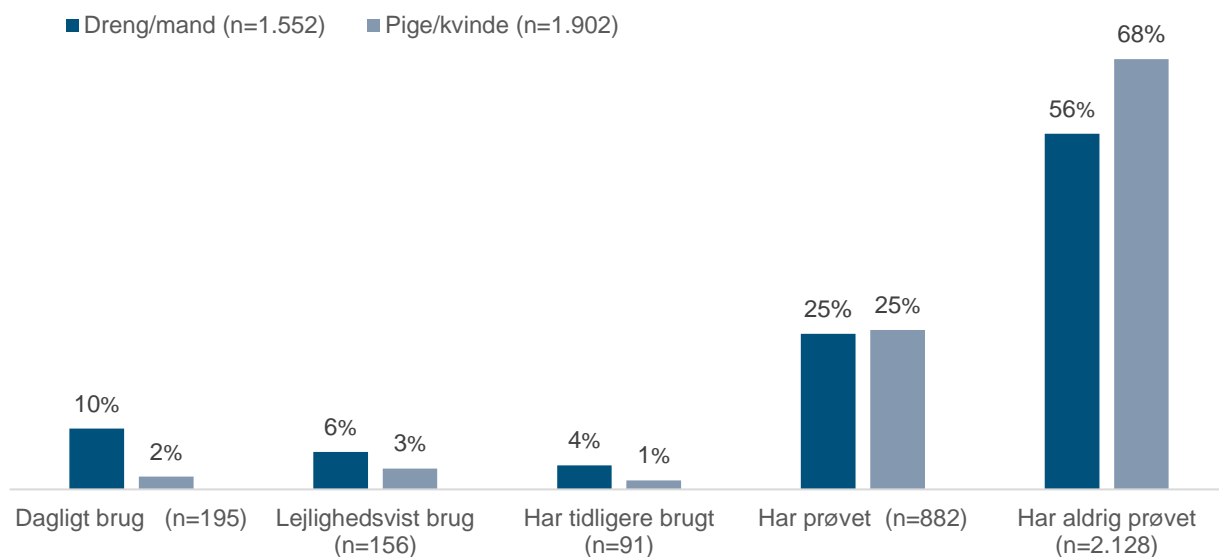

Note: Under 5 respondenter har svaret "ved ikke" i dette spørgsmål, og de fremgår derfor ikke af figuren. De er dog en del af det samlede antal besvarelser (n).

Undersøgelsen af unges brug af røgfri tobak viser, at 6 pct. af de 15-24-årige bruger røgfri tobak dagligt (figur 1). Det svarer til 42.361 ud af 724.167 unge, hvis man opregner til befolkningstallet for 15-24-årige. Samtidig viser figuren, at 5 pct. bruger det lejlighedsvist. Det betyder, at der samlet set er 11 pct. unge, der bruger røgfri tobak enten dagligt eller lejlighedsvist, hvilket det svarer til 75.468 unge opregnet til befolkningstallet for gruppen.

Figur 1 viser også, at 25 pct. af unge har prøvet at bruge røgfri tobak, men også at størstedelen af de unge (62 pct.), aldrig har prøvet at bruge røgfri tobak.

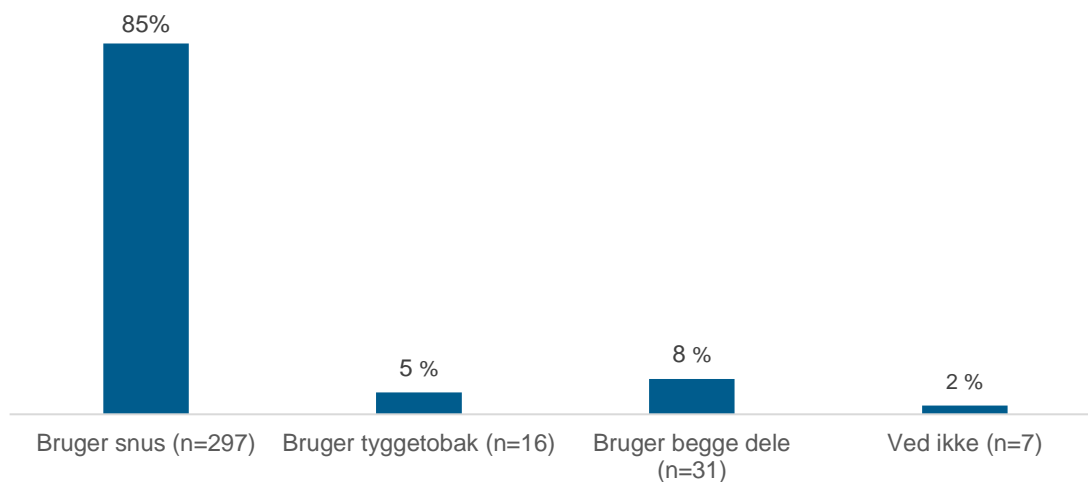
Figur 2: Brug af røgfri tobak, fordelt på køn (n=3.454), procent

Note: Svarkategorierne "ja, mindst en gang om ugen" og "ja, men sjældnere end hver uge" er lagt sammen til kategorien "lejlighedsvist brug". Under 5 respondenter har svaret "ved ikke" i dette spørgsmål, og de fremgår derfor ikke af figuren. De er dog en del af det samlede antal besvarelser (n).

Som det fremgår af figur 2, er det særligt unge mænd, der har et dagligt brug af røgfri tobak (10 pct.), hvor kvinderne i langt mindre grad bruger det dagligt (2 pct.). Det samme gør sig gældende for andelen, der bruger røgfri tobak lejlighedsvist og tidligere har brugt det, hvor det også er mændene, der udgør den største andel, dog med mindre forskelle end ved dagligt brug. Ser man på andelen, der har prøvet at bruge røgfri tobak, er der til gengæld mindre forskel mellem kønnene, hvilket indikerer, at det er noget, begge køn eksperimenterer med.

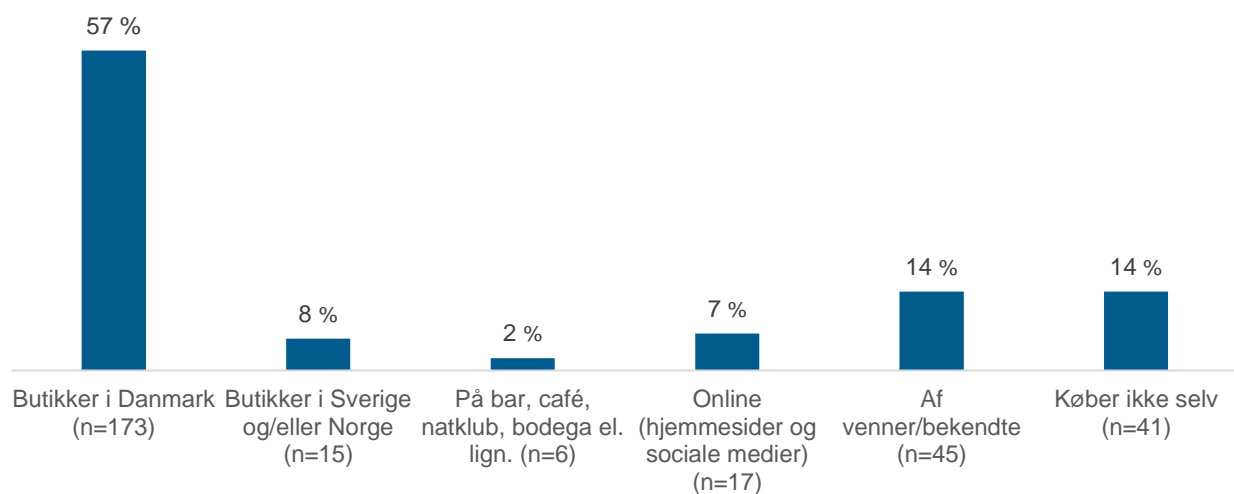
Figur 3: Typen af tobaksprodukt, der anvendes blandt de, der svarer, at de bruger røgfri tobak (n=351), procent.

Det er ulovligt at sælge snus i Danmark, mens det er lovligt at sælge tyggetobak. Som figur 3 viser, er det dog 85 pct. af de, der bruger røgfri tobak, der svarer, at de bruger snus, mens kun 5 pct. svarer, at de bruger tyggetobak. Over halvdelen af de unge, der har svaret, at det er snus, de bruger, svarer samtidig, at de køber snus i danske butikker (se figur 4 nedenfor). Disse svar kan enten være udtryk for, at danske butikker sælger snus ulovligt, og det kan også være et udtryk for, at unge har svært ved at kende forskel på de to produkter og derfor tror, at de bruger snus eller blot omtaler tyggetobak som snus. Dette er ikke muligt at afgøre ud fra Sundhedsstyrelsens data.

Da langt de fleste unge svarer, at de bruger snus, er antallet af besvarelser i svarkategorierne "tyggetobak", "begge dele" og "ved ikke" lavt, og disse resultater skal derfor fortolkes med forsigtighed.

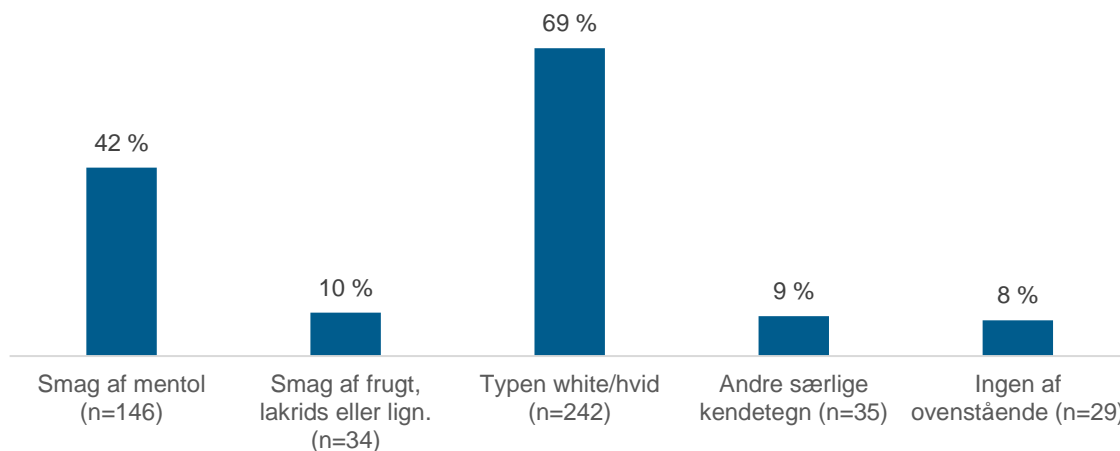
Figur 4: Steder, unge køber snus (ikke tyggetobak) (n=297), procent.

Note: Svarkategorierne "på danske hjemmesider", "på svenske hjemmesider", "på andre udenlandske hjemmesider" og "på sociale medier" er i figuren slået sammen til kategorien "Online".

Figur 4 viser også, at 14 pct. af de, der bruger snus, køber det af venner eller bekendte, og at 14 pct. slet ikke køber snus selv. Som det fremgår af figuren, er der tale om et lavt antal besvarelser i de øvrige svarkategorier og disse skal derfor tolkes med forsigtighed.

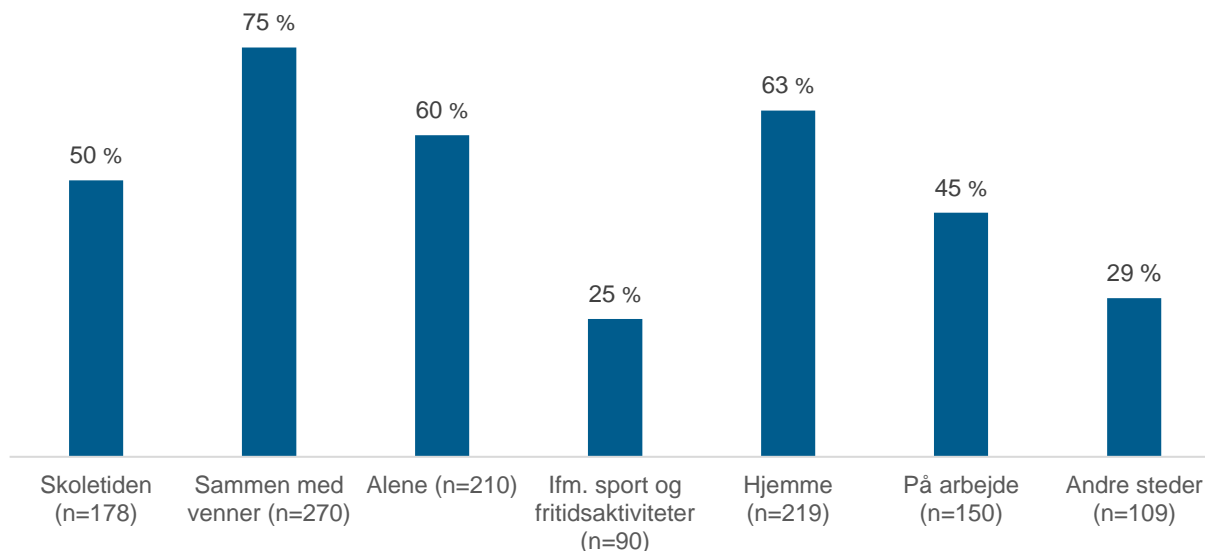
Figur 5: Andelen, der bruger røgfri tobak med særlige kendetegn (n=351), procent

Note: Mulighed for flere svar

Figur 5 viser, at blandt de, der bruger røgfri tobak dagligt eller lejlighedsvist, har 69 pct. svaret, at de bruger typen "White" (på dansk "hvid"), og 42 pct. svarer, at de bruger røgfri tobak med smag af mentol. De adspurgte har haft mulighed for at vælge flere svarkategorier, og svarene er derfor ikke gensidigt udelukkende. Det betyder med andre ord, at der kan være unge, der har svaret, at de både bruger røgfri tobak af produkttypen "White" og røgfri tobak med smag af mentol. Som det fremgår af figuren, er der tale om et lavt antal besvarelser i kategorierne "smag af frugt, lakrids eller lign.", "Andre særlige kendetegn" og "Ingen af ovenstående" og disse skal derfor tolkes med forsigtighed.

Figur 6: Steder unge bruger røgfri tobak (n=351), procent.

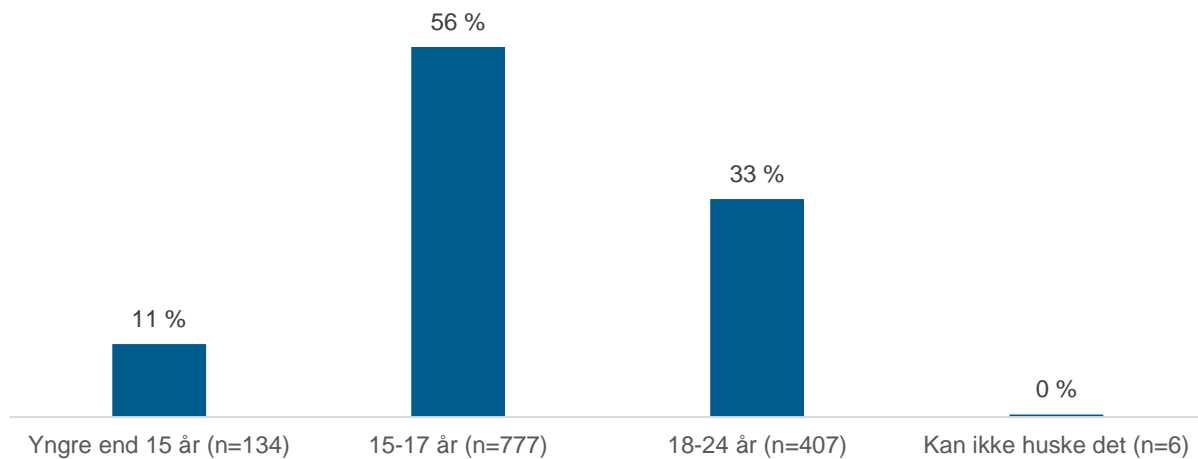

Note: Mulighed for flere svar.

Størstedelen af de, der bruger røgfri tobak dagligt og lejlighedsvist, bruger det sammen med deres venner (75 pct.). Samtidig svarer 50 pct., at de bruger det i skoletiden, og 63 pct. at de bruger det derhjemme. I spørgsmålet

har de adspurgte haft mulighed for at vælge flere svarkategorier, og svarene i figur 6 er derfor ikke gensidigt udelukkende. En person, der har svaret, at vedkommende bruger røgfri tobak i skoletiden, kan eksempelvis have svaret, at vedkommende også bruger det hjemme og på arbejde.

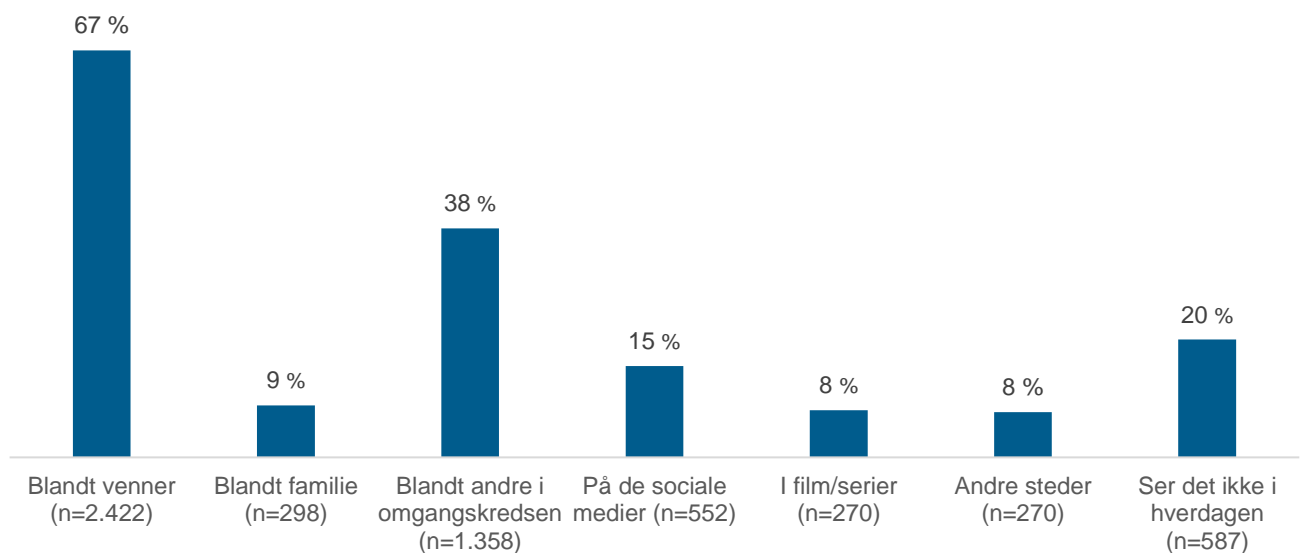
Figur 7: Alder for hvornår man prøvede at bruge røgfri tobak første gang (n=1.324), procent.

Note: Svarkategorien "Yngre end 10 år" og "10-14 år" er lagt sammen, da antallet af besvarelser i "Yngre end 10 år" er under 5.

Figur 7 viser, at unge prøver at bruge røgfri tobak i en ret ung alder. 67 pct. var under 18 år gamle, da de prøvede at bruge røgfri tobak første gang, og 56 pct. var mellem 15-17 år. Dette giver nogenlunde samme debutalder som på cigaretter.

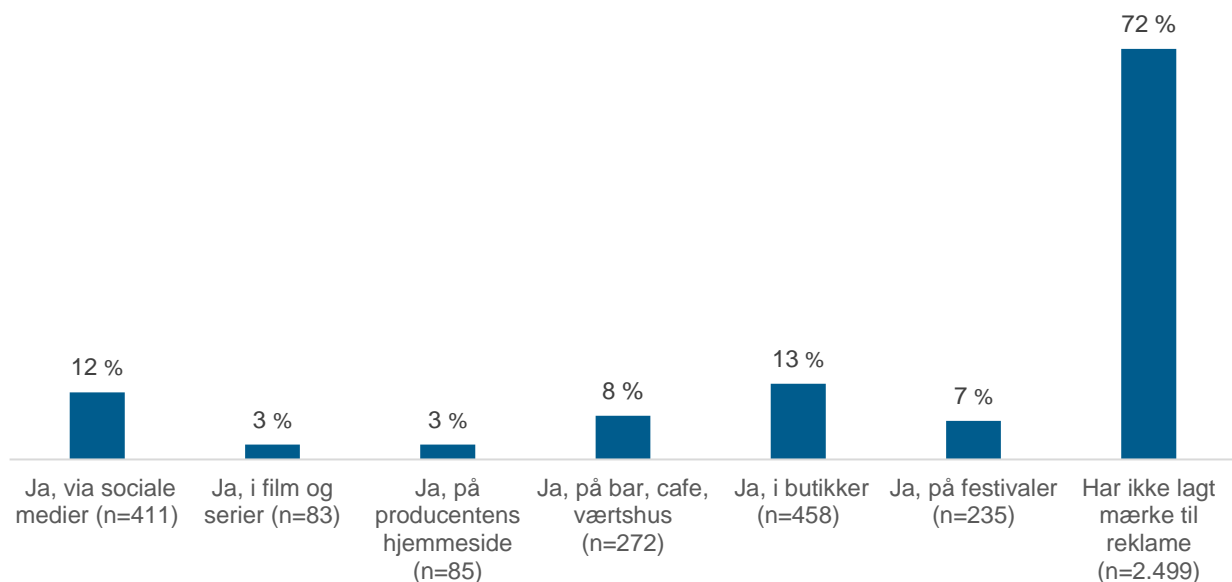
Figur 8: Steder unge ser røgfri tobak i deres hverdag (n=3.454), procent

Note: mulighed for flere svar

I undersøgelsen har vi spurgt alle unge, hvor de ser røgfri tobak i deres hverdag. Her viser undersøgelsen, at røgfri tobak er noget, de fleste unge ser i deres hverdag. Det fremgår af figur 8, at to tredjedele af alle unge, der har deltaget i undersøgelsen, svarer, at de ser deres venner bruge røgfri tobak (67 pct.). Derudover ser 15 pct. røgfri tobak på de sociale medier, og det er kun 20 pct., der svarer, at de ikke ser røgfri tobak i deres hverdag.

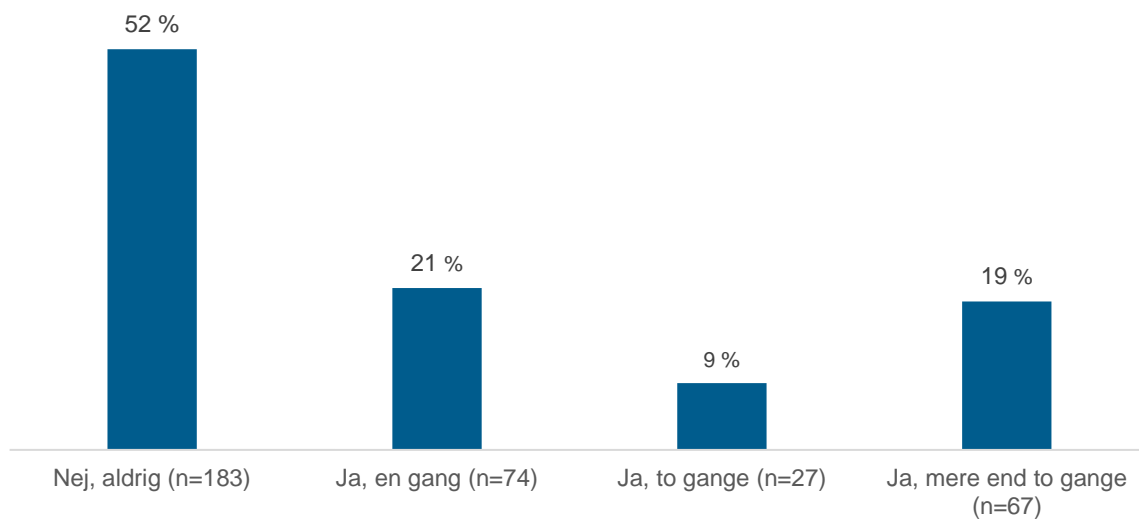
Figur 9: Om unge har lagt mærke til reklame for røgfri tobak det seneste år (n=3.454), procent

Note: Mulighed for flere svar

I undersøgelsen er der spurgt, om unge har lagt mærke til reklame for røgfri tobak det seneste år. I spørgsmålet er "reklame" ikke præciseret yderligere og kan således inkludere både skiltning, placering og anden promovning. "Resultaterne, der fremgår af figur 9, er således et billede af unges egen oplevelse af at have set reklame for røgfri tobak. Figuren viser, at 13 pct. af alle adspurgte har lagt mærke til reklame for røgfri tobak i butikker/supermarked, og 12 pct. svarer, at de har lagt mærke til reklame for røgfri tobak via influencers og bloggere på sociale medier som f.eks. Instagram og Facebook. I dette spørgsmål har der også været mulighed for at afkrydse flere svarmuligheder.

Figur 10 : Andel, der har forsøgt at stoppe med at bruge røgfri tobak (n=351), procent

Slutteligt viser figur 10, at der er en stor andel af unge, der allerede har forsøgt at stoppe med at bruge røgfri tobak. 19 pct. har forsøgt mere end to gange, 21 pct. har forsøgt en enkelt gang, mens lidt over halvdelen af de adspurgte ikke har forsøgt at stoppe. Samlet set har 49 pct. af de, der aktuelt har et dagligt eller lejlighedsvist forbrug af røgfri tobak, forsøgt at stoppe. Det tyder på, at det for en del unge ikke lykkes at stoppe, og at det er svært.

Metodeafsnit

De adspurgte i undersøgelsen er 15-24 år og udvalgt ved brug af CPR-registret på baggrund af køn, alder, igangværende uddannelse, region og primær-forældrenes højst fuldførte uddannelse. Dette bidrager til at sikre, at undersøgelsen er repræsentativ. Udvælgelsen af unge, der er blevet bedt om at besvare spørgsmålet, er sket på baggrund af de krav, der er til repræsentative undersøgelser.

Blandt de 15-17-årige er det kun de, der har adresse sammen med én eller begge forældre, der har fået mulighed for at deltage i undersøgelsen. Unge, som er anbragt uden for hjemmet, indgår dermed ikke i undersøgelsen.

Dataindsamlingen fandt sted i perioden 7. oktober til d. 17. november 2019. Invitationen til at deltage i undersøgelsen er sendt til digital post via e-boks. I invitationen var undersøgelsens baggrund og formål beskrevet, og der var link og adgangskode til det webbaserede spørgeskema.

Som ved enhver anden undersøgelse baseret på en stikprøve af befolkningen, er der en række faktorer, der kan have betydning for, om undersøgelsens resultater kan siges at afspejle virkeligheden. Det er vigtigt at kende til disse faktorer i tolkningen af data. En af de faktorer, der kan have betydning for om resultaterne svarer til virkeligheden, er, at der i webbaserede undersøgelser som denne, altid er grupper af unge, der er mindre tilbøjelige til at svare. Derfor er der sendt påmindelser på både e-boks og ved et fysisk brev. Vi ved fra andre undersøgelser, at der *kan* være forskel i svar fra personer, der har svaret på det online spørgeskema og på personer, der har besvaret spørgeskema på fysik papir, der efterfølgende sendes retur med post. Da det er omkostningsfuldt at indsamle data via. post og/eller telefoninterviews, har besvarelser udelukkende været webbaseret, og vi *kan* derfor risikere, at der er nogle grupper, vi ikke har fået svar fra. Resultaterne af denne undersøgelse er derfor vægtet, så der er taget højde for en lang række sociale og socioøkonomiske faktorer, der kan have betydning for, om man svarer på undersøgelsen. Det betyder, at der er større sandsynlighed for, at undersøgelsens resultater er repræsentative samt giver et så retvisende billede af unges brug af snus og tyggetobak i Danmark som muligt. Procenter, der fremgår af tekst og figurer i ovenstående analyse er de vægtede resultater af undersøgelsen.

En anden faktor, der kan have en betydning for undersøgelsens resultater er, at undersøgelsen handler om brug af tobak, som har været et omdiskuteret emne de senere år, hvilket enten kan øge interessen for emnet og dermed besvarelsen hos en gruppe unge og omvendt kan øge frafaldet hos en anden. Samtidig kan debatten om emnet betyde, at unge lægger mere mærke til tobak, herunder også røgfri tobak.

3.454 unge i aldersgruppen har besvaret spørgeskemaet, hvilket er en svarprocent på 34,5 pct. Når antallet af svar på et spørgsmål (n) er lille (<50 besvarelser), *kan* der være tale om statistisk tilfældighed. Sundhedsstyrelsen har valgt ikke at afrapportere andre kryds end de der ses i ovenstående, fordi antallet af besvarelser i de enkelte kategorier vil blive for lavt. Der er enkelte spørgsmål, vi har valgt at afrapportere, selvom der i enkelte svarkategorier er få svar (<50), fordi der samlet set er tilstrækkeligt med besvarelser i spørgsmålet. Dette er kommenteret, hvor det er tilfældet. For at gøre det tydeligt, hvornår der er få besvarelser, har vi i ovenstående analyse beskrevet det uvægtede antal (n), der har besvaret de enkelte spørgsmål frem for det opregnede antal, mens de procenterne, der fremgår i ovenstående er vægtet.

I metodedokumentet, der er tilgængeligt på Sundhedsstyrelsens hjemmeside, kan du læse mere om metoden for dataindsamlingen, bortfald, vægtning mv.

Referenceliste

- Scientific Advisory Committee on Tobacco Products Regulation. Recommendation on Smokeless Tobacco Products. 2002: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/42658/9241590556.pdf;jsessionid=979710E24498FDC997F80DAB0075AFAA?sequence=1>
- IARC Monographs. Personal Habits and Indoor Combustions. Volume 100 E. A review of human carcinogens. 2012: <https://publications.iarc.fr/Book-And-Report-Series/IARC-Monographs-On-The-Identification-Of-Carcinogenic-Hazards-To-Humans/Personal-Habits-And-Indoor-Combustions-2012>
- Folkehelseinstituttet. Helserisiko ved snusbruk. Folkehelseinstituttet. 2019: <https://www.fhi.no/globalassets/dokumenterfiler/rapporter/2019/helserisiko-ved-snusbruk-rapport-2019.pdf>
- Tandlægeforeningen. Snus kan give skader i munden. 2017. <https://www.tandlaegeforeningen.dk/patienter/livsstil/rygning-tobak-og-snus/snus/snus-kan-give-skader-i-munden/>

Sundhedsstyrelsen
Islands Brygge 67
2300 København S

www.sst.dk

Sundhed for alle ♥ + ●